

DOĞRUDAN YABANCI SERMAYENİN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Merve ACAR¹

Özet:

Bu çalışmada doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki Türkiye için 2001-2015 yılları için nedensellik analizi ile yapılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler yıllıktır. Dünya bankası veri tabanından alınmıştır. Çalışma sonucuna göre yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme arasında bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Bunun nedeni gelen yatırımların daha çok portföy yatırımları şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durumda da katma değer ve üretim sağlayacak yatırımların olmaması ve bu durumla ilişik olarak istihdamı artırıcı yatırımlar gerçekleşmemektedir.

Anahtar Kelime: Ekonomik büyüme, Doğrudan yabancı sermaye yatırımı, Granger nedensellik analizi

JEL Kodu: F63/O10, F32, C01

ECONOMIC GROWTH IMPACT OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT: THE CASE OF TURKEY

Abstract:

In this study, for the 2001-2015 year for foreign direct investment in Turkey it has made the relationship between economic growth and causality analysis. The data used in this study are annually. It is taken from the World Bank database. foreign investment according to the results of the study and could not find a causal relationship between economic growth. The reason for this is the form of more investments from the portfolio investments. In this case, the lack of investment and production will provide added value and to employment-enhancing investments as attached with this situation.

¹ Karabük Üniversitesi İktisat Yüksek Lisans, S.yazar, Merve Acar, mrvacar78@gmail.com

Keywords: Economic growth, Direct foreign investment, Granger causality analysis

JEL Codes: F36/O10, F32, C01

GİRİŞ

Bir ülke içindeki ekonomik göstergelerin inişli-çıkışlı dalgalı olmasına konjonktür denilmektedir. Konjonktür, ekonomideki sadece bir değişkenden oluşmamaktadır birden çok değişkenden etkilenecek hareket etmektedir. Konjonktürün içinde yer alan değişkenler ise yatırım, milli gelir düzeyi, istihdam seviyesi, parasal durum, giderler ve siparişlerden oluşmaktadır. Yapılan bu çalışmada konjonktürün dolaysız yabancı sermaye yatırımları üzerindeki etkisi 2001-2015 yılları arasında yıllık olarak incelenmiştir. Bu çalışmada ilk önce konjonktür terimi, kademeleri ve hususları üzerinde durulmuştur daha sonra ise doğrudan yabancı sermaye yatırımı ve konjonktür ilişkisi anlatılmıştır. Ardından ise reel gayrisafi yurtiçi hasıla ile doğrudan yabancı sermaye yatırımı arasında bir ilişki olup olmadığı ekonometrik yöntemlerle analiz edilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

1.KAVRAMSAL OLARAK YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

Bir ülkedeki kişi yada kuruluşların bir başka ülkede yapmış oldukları sermaye akımına, yabancı sermaye yatırımı denir. Yabancı sermaye yatırımları iki türdür bunlar; a) Dolaysız özel yabancı sermaye b) Portföy yatırımlarıdır. Bu iki sermaye yatırımı açıklamak gerekir ise portföy yatırımları tasarruf sahiplerinin artı bir değer elde etmek için uluslararası sermaye piyasalarından menkul değerler satın almaya denir. Bir diğeri olan dolaysız özel finansman yatırımları, bir ülkedeki kurum, kuruluş veya kişilerin bir başka ülkeye vermiş oldukları finansman yatırımlarına dönüşmesine denir.

Ülkemizde sermaye kısıtını gidermek için yabancı sermayenin ülkemize girişini teşvik etmek amacıyla 1954 yılında Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu yayımlandı. Bu kanun ülke içindeki hem siyasi hem de ekonomik bunalımdan olumsuz etkilendiği için uygulama sahası bulunamamıştır. Teşvik kanunu tam anlamı ile 1980 yılına kadar uygulanmamıştır. Yabancı sermayeyi ülkemize teşvik etmek için 24 Ocak 1980 yılında ekonomideki tüm aksaklıkları gidermek için Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi yürürlüğe koyulmuştur.

2.KAVRAMSAL OLARAK EKONOMİK BÜYÜME

Ekonomik büyüme göstergeleri, bir ülkenin hem iktisadi hem de sosyal refah seviyesindeki artış ve azalışları göstermektedir ve bu göstergeler iktisatçıların üzerinde çalıştığı temel tartışma konularını oluşturmaktadır. İktisatçıların geliştiği teoriler ülkelerin ekonomik ve sosyal hayatlarına yön vermiştir ve her dönemde farklı bir iktisat teorisi ülkelerde hayat bulmuştur ve zamanla da dönüşüme uğramıştır. Şimdi zaman içindeki bu değişen iktisat teorilerine kısaca değineceğiz. 1450-1750 yılları arasında Merkantilist ekonomik büyüme modeli etkili olmuştur. Bu model dış ticareti önemsemektedir ve ihracatın ithalattan daha fazla olmasını savunmuştur dış ticaretin hep pozitif yönlü olması gerektiğini vurgulamıştır. 1750-1776 fizyokratik ekonomik büyüme modeli etkilidir. Bir önceki ekonomik modele tepki olarak ortaya çıkmıştır ve devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiğini savunmuştur. Meşhur sloganları olan 'Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler'

düşünceleri ile tüm dünyayı etkilemişlerdir. Klasik büyüme teorisi temellerini Fizyokrat görüşten almıştır. Klasik görüşün ortaya çıkmasında asıl etkili olan ise Sanayi Devrimi etkili olmuştur. Bu teorinin en önemli temsilcileri Smith, Ricardo ve Malthus' dur. A.Smith, ekonominin devamlı büyümeyeceğini belli zamanlarda durgunluk sürecine gireceğini kabul etmiştir.Ama bu durgunluk sürecinin kısa dönemli geçişi bir süreç olduğunu belirtmiştir ve bu yönü ile iyimser klasik iktisatçı olarak adlandırılmıştır. Ricardo ve Malthus ise bu durgunluk sürecinin büyüme için oldukça olumsuz bir süreç olduğunu belirtmişlerdir ve kötümser iktisatçılar olarak adlandırılmışlardır. Ayrıca Malthus, büyüme için çok önemli olan nüfus teorisini geliştirmiştir. Ricardo ise büyüme sorununu dolaylı yönlerden incelemiştir.

Sosyalist büyüme teorisinde üretimde yer alan birçok üretim aracının mülkiyeti devlete aittir. En önemli savunucusu ise K.Marx dır. Bu iktisatçıya göre emek hem üretimin hem de büyümenin temelini oluşturmaktadır. Bir diğer önemli sosyalist iktisatçı ise Grigori Aleksandrovic Feldman dır. Bu iktisatçının iki sektörlü büyüme teorisi Alex-ander Erlich ve Evsey Domar tarafından savunulmuş ve geliştirilmiştir. Harrod-Domar (Post-Keynesyen) büyüme modelinden ise kısa dönemli Keynesgil görüşün uzun döneme uyarlanması sonucu ortaya çıkmıştır.Ancak aralarında önemli bir fark vardır ki oda şudur; Harrod,ekonomi sabit ve dengeli büyüebilir ama Keynes'e göre ekonominin bu şekilde büyümesi imkansızdır. Büyüye bilmesi için ciddi düzenlemelere ihtiyaç vardır. Rostow büyüme modelinde ise Rostow ülkelerin ekonomik büyüme sürecini aşamalandırmıştır. Bu aşamalar şöyledir; 1) Geleneksel toplum aşaması 2) Hazırlık aşaması 3) Harekete geçiş aşaması 4) İktisadi olgunluk aşaması 5) Kitle tüketimi aşamasıdır. Neo-Klasik (Solow) büyüme modeli, Solow yapmış olduğu çalışmada tasarruf,nüfus artışı,teknolojik gelişmenin ekonomik büyüme üzerine etkisine ve bu üç değişkeninde birbirinden etkilenme durumları üzerinde durmuştur. Ayrıca bazı ülkelerin çok gelişmiş bazı ülkelerin neden az gelişmişliği üzerine de çalışmalar yapmıştır.

3.YABANCI SERMAYE -EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Doğrudan yabancı yatırımlar, bir ülkeden başka bir ülkede bulunan herhangi bir firmayı satın alarak ya da yeni kurulan bir firmaya sermaye sağlayarak veya mevcut bir firmanın sermayesini artırarak yapılan yatırımlardır. (Karluk, 2007:100) Yabancı sermaye bir ülkeye değişik yollarla giriş yapabilir. İlk olarak, finansal gelişmelerle hareket eden sermaye piyasası yatırımlarıdır. Bu yatırımların bir diğer ismi ise portföy yatırımlarıdır. Portföy yatırımları tahvil,hisse senedi gibi menkul değerleri bünyesinde barındırır. Bir diğeri ise;ülke içinde üretilen mallar başka bir ülkeye satılır ve buna da ihracat adı verilir. Sonucusu ise,doğrudan yabancı sermaye yatırımında bulunacak kişi hangi piyasaya girmek isterse o ülkedeki firma,kurum,kuruluşa kendi teknolojisini veya marka adını kullanabilir. yatırımcı piyasaya girmek istediği ülkedeki bir firmaya kendi teknolojisini ya da marka ismini kullanma izni verir, yani firmalar lisans anlaşması gerçekleştirir. Yabancı yatırımlar birde ülkelere doğrudan gelirler bunlar ise sermaye birikimine yönelik ve üretime yönelik reel yatırımlar olur. (Alpar,1978:1)

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, üretim imkanlarının ucuz ve çok olduğu,iç piyasa talebinin yüksek,altyapı tesislerinin ve yatırım teşviklerinin olduğu ayrıca daha çok getiri sağlayan ülkeleri talep etmektedirler. Doğrudan yabancı sermaye yatırımcıları,yatırım yapacakları ülkelerin ekonomik durumunun yanı sıra ülkenin siyasi istikrar durumlarına da bakmaktadırlar. Tüm bunların yanında yatırımcılar son bir kriter

olarak yatırım yapacakları ülkelerin hem psikolojik hem de ahlaki durumlarına bakarak yatırım kararlarını almaktadırlar. (Akdiş,2007:5-7) Doğrudan yabancı sermaye hareketlerinin bir diğer özelliği ise maddi olmayan teknoloji, marka ve işletmecilik bilgilerinin aktarımını ve yatırımcıya yapmış olduğu yatırımı denetleme imkanı verir. (Hymer,1960;Dunning,1971;Caves,1971;Kindleberger,1971) Ülkelerin ekonomik büyümeleri için uluslararası sermaye hareketlerinin önemi oldukça fazladır ve bunun üzerine pek çokta araştırma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaların sonucunda elde edilen verilere göre doğrudan yabancı sermaye yatırımları uzun vadede bakıldığında ülkelerin ekonomik büyümelerini olumlu etkilediği görülmüştür; ancak elde edilen verilere göre kısa vadede ise ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği görülmüştür. 24 Ocak 1980 tarihinde Türkiye de global olarak yaşanan gelişime ayak uydurarak bir kararname yayımlamıştır ve ekonomik liberalizasyon sürecine geçiş için ilk adımı atmıştır. 32 sayılı kararname ile 1989 yılında kambiyo denetimlerini kaldırarak, finansman hareketlerini serbestleştirmiştir. Kararnamenin uygulamaya koyulduğu esnada Türkiye’de hem bankacılık hem de finansal piyasalarda sorunların olduğu ve ekonomik istikrarın olmadığı bir döneme denk gelmiştir. Türkiye 1990’lı yıllardan sonra yoğun sermaye hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan bu sermaye hareketlerinin büyük bir kısmı doğrudan sermaye yatırımları şeklinde olmamıştır. Daha çok yüksek faiz ve sabit döviz kuruna dayalı spekülasyon amaçlı kısa dönemli sermaye hareketleri biçiminde olmuştur (Dilek, 2016:147). Ülkemiz için doğrudan yabancı sermaye hareketleri ile ekonomik büyüme ve istihdam arasındaki ilişkiyi analiz etmekte fayda vardır. Bu ilişkiyi analiz ederken de literatür taraması, metodoloji ve ampirik bulgular şeklinde üç aşamadan oluşmaktadır. 1992 yılından krizin yaşandığı 2001 yılına kadarki zaman diliminde Türkiye'nin doğrudan yabancı sermaye yatırımları oldukça az seviyededir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının seviyesini arttırmak için esnek kur ile ihracatı teşvik politikası uygulanmıştır. Böylece ülke içindeki tasarrufların artması amaçlanmıştır. Faiz oranları da bu politika çerçevesinde serbest kalmıştır. Ayrıca ithalattaki kotolar sınırlamalar kaldırılmış ve gümrük vergilerinde indirimle gidilmiştir. Uygulanan bu reformlar sonucunda önemli miktarlarda doğrudan yabancı sermaye yatırımları ülkemize giriş yapmaya başlamıştır (<http://genelkultur.ansiklopedisi.net/dogrudan-yabanci-yatirimlar/9700>, Erişim Tarihi: 26-01-2016).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları 2004-2007 yılları arasında özelleştirme, birleşme ve satın alma şeklinde Türkiye de görülmüştür. Bu duruma şöyle bir örnek verilebilir; 2005 yılında ülkemize gelen doğrudan yabancı sermayenin 2 milyar dolarlık kısmı gayrimenkul alımıdır. Ayrıca bunun 7.8 milyar dolarlık kısmı ise Türkcell, Türk Telekom, Garanti Bankası ve Fortis Bank gibi özelleştirilen şirketlerin gelirlerinden ele edilen tutarlardır. 2006 yılına gelindiğinde durum bundan farklı değildir. Doğrudan yabancı sermayenin 13.4 milyar dolarlık kısmı özelleştirmelere aittir. Bir diğer birleşme türü olan şirket evliliği kapsamındaki gelir ise 2.9 milyar dolardır. Bu verilere dikkat edilecek olursa doğrudan yabancı sermaye yatırımcılarının, yeni yatırımlar yani “greenfield” yatırımlar yapmaktansa satın alım ya da ortak şeklinde ya da gayrimenkul yatırımı şeklinde ülkeye girme eğilimlerinde oldukları görülmektedir.

1990'lı yıllardan sonra dünya ekonomileri giderek küreselleşmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, yatırım yapılan ülkelerde bir takım olumsuz sonuçlar doğurabileceği tartışmaları yaşanmaya başlanmıştır. Bu olumsuzluklar ise ana çerçevesi ile şöyledir; 1) faktör fiyatları (özellikle ücret) 2) faktör verimliliği 3) bilgi ve teknoloji verimliliği 4) ev sahibi ülke ihracatı 5) ekonomik büyüme şeklinde oluşturabilir çerçevemizi. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının olumlu etkilerini OECD ise beş ana başlıkta

toplamıştır. Bunlarda şöyledir; 1) bilgi ve teknoloji transferi 2) girişim kültürünün gelişmesi ve yeniden yapılanma 3) uluslararası ticari entegrasyona katkı 4) yerel işletmelerin sektör içerisindeki rekabetini güçlendirme 5) beşeri sermaye birikimine katkı (OECD,2003:14) Genel olarak özetlemek gerekirse doğrudan yabancı sermaye yatırımları gittiği ülkeye döviz girişi sağlamak, ülkenin sermaye birikimini artırmak, ülkede üretim kapasitesini genişletmek, istihdamı arttırmak, ülkeye teknoloji transferi sağlamak, işletmecilik bilgisi sağlayarak yerli girişimleri eğitmek gibi yararları vardır. (Seyidoğlu,2002:139) Ama doğrudan yabancı sermayenin gelişmekte olan ülkeye en büyük katkısı ise milli gelire yaptığı net katkıdır. Doğrudan sermaye yatırımlarının etkilerinin etkilerini şöyle sıralayabiliriz;

- Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ekonomik büyüme arasında ilk ilişkiye bakacak olursak fakirlik sınırında olan ülkelerde bu yatırımlar sermaye oluşumunu artırır, üretim ve büyüme hızının artmasına sebep olur.

- Doğrudan yabancı sermaye yatırımları varmış olduğu ülkedeki hem teknoloji hem de işletmecilik düzeyinin artmasına sebep olur. Sadece maddi işletmecilik değil ayrıca marka,teknoloji gibi maddi olmayan işletmecilik bilgilerinin de ülkede artmasını sağlar. (Kula,2003:143)

- Doğrudan yabancı sermaye yatırımları sayesinde varmış olduğu ülkeye döviz girişleri sağladığı için uzun vadede ithalatı ikame ettiği ve ihracat içinde teşvik ettiğinden dış ödemeler dengesini olumlu etkilemektedir.

- Doğrudan yabancı sermaye yatırımları varmış olduğu ülkenin içsel ekonomik aktörlerini de etkilediği için ülkeye hem canlılık kazandırır hem de iç piyasanın rekabet gücünü artırır.

- Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının en önemli ve en istenen etkisi ise istihdama yönelik olan olumlu katkısıdır. Çünkü ekonomileri az gelişmiş ülkelerde en önemli makro ekonomik sorun işsizliktir. Bu sorunun giderilmesinde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının rolü oldukça önemlidir.

- Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının sonucunda gittiği ülkeye yatırımlar sonucunda vergi verdiği için hükümetler açısından son derece önem arz etmektedir.

4.LİTERATÜR TARAMASI

Yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye etkisi konulu çalışmalar farklı ekonomik yöntemlerle analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmaların hangi yöntemlerle hangi ülkeler ve hangi yıllar içinde yapıldığı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

TABLO 1: TÜRKİYE ÖLÇEĞİNDE YAPILAN YABANCI SERMAYE YATIRIMI VE BÜYÜMEYLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

ARAŞTIRMACILAR	MODEL/ÖRNEKLEME /YÖNTEM	SONUÇLAR
Değer Emsen(2002)	Panel veri analizi, MBA Ülkeleri	FDI ve büyüme arasında anlamlı ilişkiler bulunamamıştır.

Kula (2003)	Korelasyon analizi	Türkiye'nin yabancı sermayeden beklediği olumlu faydayı elde edememiştir.
Şimşek Behdioğlu (2006)	Korelasyon analizi ve Cobb-Douglas üretim fonksiyonu	Yabancı sermaye yatırımlarının ülke ekonomisi, büyümesi ve milli hâsıla üzerinde faydalı olduğu ispatlanmıştır.
Alagöz Erdoğan Topallı (2008)	Granger nedensellik ve Regresyon analizi	Yapılan çalışmalardan bir kısmı sermaye yatırımlarının olumlu bir kısmı sermaye yatırımlarının olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymuştur.
Örnek (2008)	Granger nedensellik analizi, 1996:4-2006:1 dönemi	Kısa dönemli sermaye yatırımları ile doğrudan yabancı sermaye arasında olumlu ilişkiye ulaşılmıştır.
Okuyan (2008)	Granger nedensellik analizi	Gelişmekte olan ülkelerin doğrudan yabancı sermayeyi ülkelerine çekebilmesi için istikrarlı ve devamlı bir ekonomik büyüme sağlamak için gerekli alt yapının oluşturulması gerekmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Ağayev (2010)	Pedroni panel eştümleme, Granger nedensellik analizi, EKK	Ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında nedensellik ilişkisine ulaşılmıştır. Ayrıca içsel büyüme modellerindeki büyüme olgularının sistem içinde olduğu görüşü desteklenmektedir.
Yılmaz (2010)	Granger nedensellik analizi	Ekonomik büyüme ile ithalat-ihracat arasında karşılıklı nedensellik olduğu ve ithalat-ihracata doğru tek taraflı bir nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Vergil Karaca (2010)	Panel Veri Analizi, Tahmin Yöntemleri	Ekonomik büyümede portföy yatırımları ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında olumlu etki tespit edilmiştir. Ancak kısa vadeli sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkisinde tespit edilmiştir.
Ayaydın (2010)	Johansen-Juselius Ko-entegrasyon testi, VAR nedensellik testi ve Varyans ayrıştırması	Doğrudan yabancı yatırımların hizmet sektörüne yönelik etkisi kısa vadeli ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Üretime doğrudan etkisi olmadığı için diğer sektörlerle göre katkısı daha düşük kalmıştır.
Koyuncu (2011)	Var analizi	Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme için yabancı sermaye yatırımlarına ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir.
Koyuncu (2011)	Birim kök, Eşbütünleşme, Granger nedensellik analizi	Ekonomik büyümeye doğrudan yabancı sermayenin katkısının olduğu tespit edilmiştir.
Ekinci (2011)	ADF birim kök testi, Kointegrasyonanalizi, Hata düzeltme modeli, Granger nedensellik analizi	Doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyümeye katkısı göz önüne alındığında Türkiye için bu katkının çok önemli boyutta olduğu sonucu tespit edilmiştir.
Tüzemen Barış Tüzemen (2015)	Johansen eş bütünleşme testi Hata düzeltme modeli	Yapılan çalışma sonucunda iyi politika modeli koşuluna dikkat edilmesi gerektiği tespit edilmiştir
Kesgingöz, Karataş (2016)	Birim Kök Testi ve Granger Nedensellik Testi	1992-2001 ve 2002-2015 İki farklı dönem için yapılan çalışmada cari açığın yabancı sermayenin nedeni olduğu ve yabancı sermayeyi etkilediği tespit edilmiştir.
ULUSLARARASI ÖLÇEKTE YAPILAN ÇALIŞMALAR		

Balasubramanyam, Mohammed ve David, (1996)	Panel veri analizi, 1970-1985 dönemine ait 46 ülke	Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeyi genişletici etkisinin ithal ikamesinden daha çok ihracatı destekleyici politikaları izleyen, iyi eğitilmiş işgücüne sahip ülkelerde daha güçlü olduğu tespit edilmiştir.
Nair-Reichert Weinhold (2000)	Panel nedensellik yöntemi. Türkiye'nin de dahil olduğu 24 gelişmekte olan ülke	Doğrudan sermaye yatırımlarının gelecek dönemdeki büyüme etkisi dışı açık ülkelerde daha büyük ekonomik büyümeye sebep olacağı tespit edilmiştir.
Lensink Morrissey (2001)	Nedensellik testi, 1975-1998 dönemine ait gelişmekte olan ülke	Ekonomik büyümeyi, doğrudan yabancı yatırımların daha olumlu etkiledi ayrıca yabancı yatırımlarda meydana gelen dalgalanmaların ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği de tespit edilmiştir.
Carkovic Levine (2002)	Panel veri analizi, 1960-1995 dönemi Gelişmiş ve gelişmekte olan 72 ülke	Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerinde hiçbir anlamlı etkisine ulaşılmamıştır.
Menciger (2003)	Panel veri analizi, Geçiş ekonomileri	Geçiş ekonomilerinde doğrudan yabancı yatırımların yapılan inceleme sonucunda iki değişken arasında olumsuz bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
Choe (2003)	Nedensellik testi, 1971-1995 dönemi 80 ülke	Doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyümeye nedensellik ilişkisinin, büyümeden doğrudan yabancı yatırımlara doğru nedensellik ilişkisinden daha zayıf olduğu sonucu tespit edilmiştir.
Basu Chakraborty Reagle	Panel eşbütünleşme ve Nedensellik testi, Gelişmekte olan 23 ülke	Ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında açık ekonomilerde nedensellik tespit edilmişken; kapalı

(2003)		ekonomilerde bu iki değişken arasında nedenselliğin olmadığı tespit edilmiştir.
Hsiao ve Shen, (2003)	Zaman seri analizi, 1976-1997 dönemi 23 gelişmekte olan ülke	Gelişmekte olan 23 ülkede yapılan çalışma sonucunda ev sahibi ülkenin GSYH ile doğrudan yabancı yatırımı arasında karşılıklı olarak bir etkinin olduğu tespit edilmiştir.
Merlevede Schoors (2004)	Panel veri analizi, 25 geçiş ülkesi	Ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında olumlu bir etki olduğu tespit edilmiştir.
Chowdhury Mavrotas (2005)	Nedensellik testi ve Toda-Yamamoto 1969-2000 dönemi, Yeni Gelişen Ekonomiler (Malezya, Şili, Tayland)	Ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında ilişkiyi analiz edebilmek için Toda-Yamamoto testi kullanılmıştır. Test sonucunda Malezya ve Tayland'da iki değişken arasında olumlu veri tespit edilmiştir; ancak Şili için olumsuz veri elde edilmiştir.
Alfaro Charlton (2007)	Panel Veri Analizi, 1990-2001 dönemi, 22 OECD ülkesi	OECD ülkeleri için 19 sektörü kapsayan 1990-2001 yılları arasında panel veri analizi kullanılarak ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı yatırım arasında olumlu etkinin olduğu tespit edilmiştir.
Karimi Yusop (2009)	ARDL sınır testi, Malezya Örneği	Ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı yatırım arasındaki ilişki Yamamoto nedensellik ve ARDL sınır testi kullanılarak incelenmiştir ve iki değişken arasında uzun dönemde güçlü bir veri sonuç tespit edilememiştir sadece dolaylı bir etkinin olduğu tespit edilmiştir.
Azman-Saini, Law	Regresyon modeli, 1975-2005 dönemi,	Ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı yatırımlar ve finansal piyasalar arasında zengin güçlü kazanımların eşik etkisi tespit

Ahmad (2010)	95 ülke	edilmek istenmiştir. Eğer eşik seviyesi aşılsa olumlu etkinin olacağı tespit edilmiştir.
Choong Baharumshah, Yusop Habibullah (2010)	Panel veri analizi, Gelişmiş ve Gelişmekte olan ülkeler	Ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında ilişki panel veri analizi kullanılarak bulunmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak bu iki değişken arasında bir bağın olmadığı tespit edilmiştir.

Yukarıdaki tablolarda görülüyor ki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme etkisi konusunda tam bir fikir birliğine varılmıştır. Bu durumda ülkelerin gelişmişlik ve ihtiyaçları doğrultusunda doğrudan yabancı sermaye yatırımların ülkeler için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

5. VERİ SETİ VE EKONOMİK YÖNTEM

Çalışmadaki verilerin tümü yıllıktır. 2001-2015 döneminde Türkiye'ye gelen yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerine etkisi Granger nedensellik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Ekonometrik uygulama iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada, değişkenlerin birim kök testleri yapılarak, durağanlık durumları ve entegrasyon dereceleri tespit edilmektedir. İkinci aşamada ise Granger nedensellik testi uygulanmakta ve analiz sonuçları iki ayrı dönem için ayrı ayrı incelenip çalışmanın uygulama kısmı tamamlanacaktır. Zaman serilerinin çoğu birim kök içerir (Nelson ve Plosser, 1982). Bu nedenle zaman serisinin durağanlık durumunun belirlenmesi geliştirilen birim kök testlerin kullanılıp analiz yapıp yapılmayacağını karar verilmesi için önemlidir. Durağan olmayan verilerle yapılan analizlerde sahte regresyon sorunu ortaya çıkar. Sahte regresyon sorunu birçok standart hipotez testinin geçersiz olmasına neden olur. Çünkü bu durum yüksek test istatistiklerinin hesaplanmasına yol açar. Zaman serileri ile yapılan bir incelemede ilk aşama durağanlık testlerinin yapılmasıdır. Serilerin durağanlığının sınaması amacıyla (Dickey ve Fuller, 1981) ve (Phillips ve Perron, 1988) tarafından testler geliştirilmiştir ve bu çalışmada bu iki test kullanılmaktadır. Durağanlık testleri için kullanılan Augmented Dickey-Fuller ve Philips-Perron denklemleri aşağıdaki gibidir.

$$\Delta y_t = \Phi + \beta t + (\rho - 1)y_{t-1} + \sum_{j=1}^k \gamma_j \Delta y_{t-j} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$y_t = \Phi + \beta (t - T)$$

$$2) + \rho y_{t-1} + u_t \quad (2)$$

(1) numaralı denklem ve (2) numaralı denklem de y_t ilgili değişkeni, Δ birinci fark operatörünü ve Φ , β , ρ ve γ modelde kullanılan parametreleri ve t lineer zaman trendi temsil etmektedir. Denklem (1)'de mevcut olan k parametresi uygun gecikme olarak bilinmektedir ve bu değer büyüklüğü Akaike veya Schwarz bilgi kriterlerine göre belirlenir. ADF testi değişkenin durağan olmadığı boş hipotez ($H_0 : \rho - 1 = 0$) ve alternatif hipotez ($H_1 : \rho - 1 < 0$) ile kurulmuştur. Denklem (2)'de T gözlem sayısını göstermektedir. Ancak bu testin

boş hipotezi ($H_0 : \rho = 1$) ve alternatif hipotezi ($H_1 : \rho < 1$) olarak kurulmuştur. ADF ve PP testleri için (Davidson ve MacKinnon, 1993) kritik değerler kullanılmaktadır.

6. UYGULAMA SONUÇLARI

Değişkenlerimiz için yapılan birim kök testi sonuçları tablo 2’de verilmiştir.

TABLO 2: BİRİM KÖK TESTİ SONUÇLARI:

Değişkenler	ADF/sabit değerli	ADF/sabit ve trend değerli	PP/sabit değerli	PP/sabit ve trend değerli
Ekonomik büyüme	-6.814877	-6.730375	-6.815293	-6.730375
Doğrudan yabancı sermaye yatırımları	-6.688632	-6.609347	-6.727131	-6.644979

ADF ve PP, %1-5-10 değerleri için anlamlıdır. Yukarıdaki tablodan da görülebildiği gibi değişkenler seviyede durağandır. Durağanlık sağlandıktan sonra Granger nedensellik analizine geçilebilir.

TABLO 3: GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ SONUÇLARI:

Hipotez	Gözlem	F İstatistiği	Olasılık
Ekonomik büyüme	38	0.35912	0.7010
Doğrudan yabancı sermaye yatırımları	38	1.92315	0.1622

Yukarıdaki Granger nedensellik analizi sonuçlarına göre ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

7. SONUÇ

Ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında bir ilişkinin olmamasının sonuçları bakacak olursak; gelen yatırımların finansal kaynaklı olmasıdır yani daha çok portföy yatırımları şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durumda da katma değer ve üretim sağlayacak yatırımların olmaması ve bu durumla ilişik olarak istihdamı artırıcı yatırımlar gerçekleşmemektedir. Ayrıca özelleştirmeler ile gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları var olan kurumu ele aldığı için istihdam üzerinde artı değer yaratmamaktadır. Üretmeyen ülkeler için böyle bir sonucun olması doğaldır.

8. KAYNAKÇA

- Ağayev S.,(2010). ‘Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi:Geçiş Ekonomileri Örneğinde Panel Eştümleşme ve Panel Nedensellik Analizi’,Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi,Cilt:12,SS:159-184
- Akdiş, M. (2007). Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Beklentiler. <http://makdis.pamukkale.edu.tr/ysermaye.htm>
- Alagöz M.,Erdoğan S.,Topallı N.,(2008),’Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme:Türkiye Deneyimi 1992-2007’,Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,Cilt:7,SS:79-89
- Alfaro, L. ve A. Charlton (2007), Growth and the Quality of Foreign Direct Investment Equal?, Working Paper, Harward University
- Alpar, Cem (1978), Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma, Ankara. İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Ankara.
- Ayaydın H.,(2010),’Doğrudan Yabancı Yatırımlar İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi:Türkiye Örneği’,Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,Sayı:26,SS:1-13
- Azman-Saini,W.N.W, S.H. Law ve A.H.Ahmad (2010), “ FDI ve Economic Growth: New Evidence on the Role of Financial Markets”, Economics Letters, 107, 211-213.
- Balasubramanyam, V.N., S. Mohammad ve S. David (1996), “FDI and Growth in EP and IS Countries”, Economic Journal,106(1), 92-105.
- Basu, P., C.Chakraborty ve D. Reagle (2003), “Liberalization, FDI and Growth in Developing Countries: A Panel Cointegration Approach”, Economic Inquiry, 41(3), 510-516.
- Carkovic, M. ve R. Levine (2002), “ Does Foreign Direct Investment Accelerate Growth?”, Financial Globalization: A Blessing or a Curse, World Bank Conference.
- Choe, J. I. (2003), “ Do Foreign Direct Investment and Gross Domestic Investment Promote Economic Growth?” Rewiev of Development Economics, 7(1), 44-57.
- Choong, C.K., A.Z. Baharumshah, Z. Yusop ve M.S. Habibullah (2010), “Private Capital Flows, Stock Markets and Economic Growth in Developed and Developing Countries: A Comparative Analysis”, Japan and the World Economy, 22, 107-117.
- Chowdhury, A.ve G. Mavrotas (2005), “ FDI and Growth: A Causal Relationship”, United Nation University, Wider, Research Paper No: 2005/25.
- Davidson, R., Mackinnon, J. G. (1993). “Estimation and Inference in Econometrics”. Oxford: Oxford University Press
- Dickey, D., Fuller, W. (1981). Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root. Econometrica: Journal of the Econometric Society, 49(4), 1057–72.
- Dilek, Serkan (2016), “Uluslararası Döviz Piyasaları”, **Uluslararası Finans Teori ve Politika**, Editör: Nadir Eroğlu, Hasan Dinçer, Ümit Hacıoğlu, Orion Yayınları
- Ekinci A.,(2011),’Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Ve İstihdam Etkisi:Türkiye Uygulaması 1980-2010’,Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi’,C:6,S:2,ss:71-96
- H. Vergil, Ç. Karaca(2010),’Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi:Panel Veri Analizi’,Ege Akademik Bakış’,C:10,Sayı:4,ss:1207-1216

- Hsiao, C. ve Y. Shen (2003), “Foreign Direct Investment and Economic Growth: The Importance of Institutions and Urbanizations”, The University of Chicago, 0013- 0079/2003.
- Hymer, S. H. (1960), The International Operations of National Firms: A Study of Foreign Direct Investment, M.I.T. Doctoral Dissertation, Cambridge, Massachusetts
- Karimi, M. S. ve Z. Yusop (2009), FDI and Economic Growth in Malaysia, Munich Personal Repec Archive Paper No.14999.
- Karluk, R. (2007). “Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Katkısı”, Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Paneli.
- Kesgingöz, H. ve Karataş, A.,R. (2016)” Yabancı Sermaye Yatırımları ile Cari İşlemler Açığı İlişkisi ve Cari İşlemler Açığı İçin Politika Önerileri” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 3, 597-610.
- Koyuncu Turan F.,(2011)'Doğrudan Yabancı Yatırımların İktisadi Büyüme Etkisi:Türkiye İçin Bir Ekonometrik Analiz',Paper Presenteol at Econ Anadolu,SS:1-15
- Kula F.(2003), “Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkinliği: Türkiye Üzerine Gözlemler”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, ss:141-154
- Lensik R. ve O. Morrissey (2001), “ Foreign Direct Investment: Flows Volatility and Growth in Developing Countries”, <http://www.ub.rug.nl/eldoc/some/1E16/01E16.pdf>. 13.8.2010.
- Mencinger, J. (2003), “Does Foreign Direct Investment Always Enhance Economic Growth?”, KYKLOS, 56(4), 491-508.
- Nair-Reichert, U. ve D. Weinhold (2001), “Causality Test for Cross-Country Panels: A New Look at FDI and Economic Growth in Developing Countries”, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 63(2), 153-171.
- Nelson, C. R., Plosser, C. R. (1982). Trends and Random Walks in Macroeconomic Time Series, Journal of Monetary Economics, 10(2), 139–162. [http://doi.org/10.1016/0304-3932\(82\)90012-5](http://doi.org/10.1016/0304-3932(82)90012-5).
- OECD (2003) Checklist for Foreign Direct Investment Incentive Policies, Organization for Economic Co-Operation and Development.
- Okuyan A.,Erbaykal E.,(2008)'Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi',Ekonomik Yaklaşım,Cilt:19,SS:47-58
- Phillips, P. C. B., Perron, P. (1988). Testing for a Unit Root in Time Series Regression. Biometrika, 75(2), 335–346.
- Seyidoğlu, H. (2002). Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük. Güzem Yay. Geliştirilmiş 3. Baskı, İstanbul
- Şimşek M.,Behdioğlu S.,(2006),'Türkiye'de Dolaysız Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi :Uygulamalı Bir Çalışma',Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi,Cilt:20,SS:47-65
- Şimşek, M.(2004), Dışa Açık Ekonomilerde İktisat Politikaları, Türkmen Kitabevi Yayını, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2007 Yılı Raporu, Haziran 2007
- Tüzemen S.,Tüzemen Barış Ö.,(2015)'Dış Yardımların Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi:Türkiye Örneği',Kastamonu Üniversitesi İİBF, Dergisi,Sayı:8
- Yılmaz M.,(2010),'Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Deneme',Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,Cilt:8,SS:241-260

Extended Abstract

In this study, for the 2001-2015 year for foreign direct investment in Turkey it has made the relationship between economic growth and causality analysis. The data used in this study are annually. It is taken from the World Bank database. foreign investment according to the results of the study and could not find a causal relationship between economic growth. The reason for this is the form of more investments from the portfolio investments. In this case, the lack of investment and production will provide added value and to employment-enhancing investments as attached with this situation. results in the absence of a relationship between foreign direct investment and economic growth, look; It is sourced from financial investment that is realized in the form of more portfolio investments. In this case, the lack of investment and production will provide added value and to employment-enhancing investments as attached with this situation. It also comes with the privatizations which have a direct foreign investment on employment agency does not create value for the context. That such a result for the producing countries is natural.